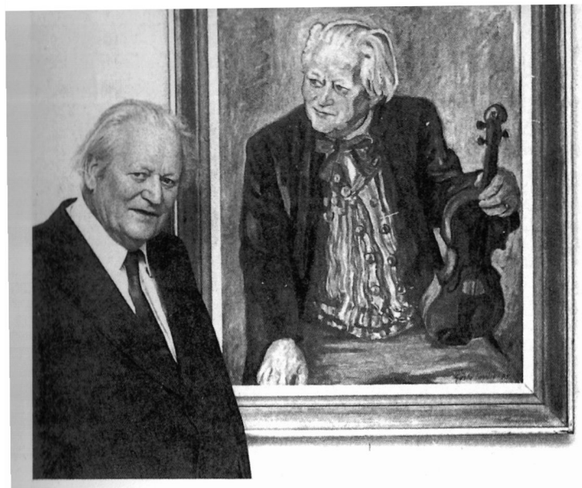

Gustaf Wetter vid sitt porträtt.

Gustaf Wetter – folk-uppfostrare och folkmusiker

Av Inga Eggerud

I fjolårets årsskrift berättade jag om Cyrus Mannervik – en lärare och politiker, som betydde mycket för vår stad åren 1926–1964. Under samma tid fanns en annan lärare, som så småningom tillsammans med bl.a. Mannervik slog sig ned vid Dalagatan – en ganska ny gata i det växande Katrineholm – och byggde sig ett eget hem – Gustaf Wetter. Där fanns också läraren Assar Ferm och läraren Anna-Britta Danielsson, som så småningom ändrade sitt efternamn till Ferm. Alla tre familjerna var mycket goda vänner. Men vi börjar från början.

Gustaf Wetter föddes i Gränna församling den 3 april 1901. Han fick tre förnamn – Gustaf, Axel och Valter, men han kallades för Gustaf. Han var nummer fyra i en syskonskara, som så småningom skulle bli tolv. Familjen bodde på ett ställe norr om orten, så litet att det knappt kunde försörja familjen och därtill en ko. Hans far hette Johan Wetter (1869–1938). Han sysslade med olika försörjningsarbeten. Bland annat gjorde han bykkärl och bytter, som han sålde på marknader i Gränna, Adelöf och Vireda. Han var också byggnadssnickare. Han var

Gustaf som student.

också mycket musikalisk, trakterade både fiol, flöjt och dragspel. På det sista var han en mästare. Gustafs mor hette Hedda (1873–1941), var mycket musikalisk och hade god sångröst. Musiken och sången användes flitigt.

Så småningom kom familjen underfund med att det inte gick att bara resa runt på bygden och arbeta och låta mor sköta om alla barnen och deras enda ko. Johan arbetade en tid i Gränna, men det fanns andra, något större städer – bl.a. Tranås – som kunde ge sysselsättning. Dit flyttar vi, sa mor. Och det gjorde de.

När Gustaf gick i folkskolan hade han en alldeles förträfflig lärare, som började lära honom att spela fiol. Gustaf minns honom med glädje. Detta spelande fortsatte han med under gymnasietiden och han lärde sig spela fiol riktigt bra. Redan som 17-åring började han att upptecknа låtar, som han lärde sig. Och de var många. Om Gustaf finns mycket att skriva. I nr 1/1977 av Sörmlandslåten berättar Gustaf om sin ungdomstid. Den första tiden, då han bodde i Stockholm, försörjde han sig genom att ge pri-

med sina klasskamrater, särskilt
matte och latin. Första tiden efter
denten försörjde han sig genom
spela på bio och han hade en vä
inkomst på 32 kronor per vecka.

Gustaf hade länge tänkt att
läkare, men utbildningen var
och kostade mycket pengar. Så
blev folkskollärare till slut. Som
ren 1924 kom han till Katrineh
och blev vikarie för en sjukskri
lärare. Han blev också lärare i
sättningsskolan och så småning
även lärare i lärlings- och yrkes
lan och även på realskolan. Der
april 1929 antogs Gustaf till ordin
folkskollärare.

Gustaf var en flitig herre.
utom lektioner, fiolspelande
uppteckнande av låtar, så syssl
Gustaf med att skriva historier m

Gustaf som speleman.

Gustaf med sångkören.

i den tidning, som skolan gav ut en gång per år – Kärven. Han skriver där bl.a. om "Fåglasång och annan fålåt, skrock, skrympt och trolltyg i svensk folkmusik, om Per Hörbergs julpolska, om urkon i sjön Sommen och trolleri i Döraberget, om Carl Erik Lind och Per Johan i Hissjö." Och så skriver han om en resa, som folkdansare och spelmän en sommar gjorde till Pamplona. Fram till år 1954 hade folkskolans jultidning namnet "Kärven", men år 1955 bytte den till "Folk som köper julgranar och kärvar m.m."

I jultidningen 1955 får överläraren Nils Karlson ett varmt tack för de mer än 25 år som han haft ansvaret för Kärven och så en fin bild på honom. Ar 1959 bytte tidningen ut den första sidan med en stor gubbe och två små tomtenissar. Halva Kärven var hela tiden ägnad åt barnen, där de fick skriva ner något om vad de gjort under sommaren eller något som var intressant för dem. En oerhört intressant tidning.

Om resan till Frankrike och Pamplona skriver Gustaf i en särskild artikel i Kärven bl.a. följande:

"Nitton folkdansare och tre spelmän samt fjorton turister representerade vårt land på en internationell kongress för folkdans och folkmusik. Tjugotvå nationer från fyra olika världsdelar var representerade. Det fanns oerhört mycket att se och berätta om. Pamplona bjöd på det bästa. Bl.a. fick de vara med på en "de toras", en tjurfäktning. – Hemskt var det! Men fascinerande. Det måste erkännas. Det var en uppvisning i koncentrerat mod och en behärskad elegans inför dödliga risker. Att först vara rädd inför tanken att bevittna en tjurfäktning och sen vid föreställningens slut förvånas över att man inte alls varit det - det var det som hände mig. Många svenskar reagerade på samma sätt."

På skolfronten fanns inte så mycket att berätta. Vi svenskar fick på nära håll uppleva ett krig, som för all framtid lämnade fruktansvärda minnen efter sig. Till Sverige kom människor från Korea, Afrika, Europa och andra

Katrineholms Spelmanslag 1948.
Första raden fr vänster: Bror Erik Ekholm, Gustaf Wetter, Ture Hedlund, Erik Lina
2:dra raden fr vänster: Georg Claesson, Otto Bernhard Karlsson, Ingvar Claess
John Ekman, Nils Lindvall.
3:dje raden fr vänster: Allan Karlsson, Arthur Forsberg, Erik Andersson, Arne Sve son, Thure Wedberg, Konrad Ericsson.

delar av världen för att överleva och gå vidare i livet. Men vi försökte att leva vårt liv och glädjas åt att finnas till. En sådan liten glädjeyttring var folkskolans 100-årsdag. Den 26 maj 1946 beslöt folkskolstyrelsen att anordna en enkel middag på Stadshotellet för styrelsen, pensionerade och tjänstgörande lärare, stadsfullmäktiges och drätselkammarens presidium, kommunalborgmästaren jämte vikarie, stadskassören, vaktmästare och representanter för pressen. Folkskolans 100-årsdag skulle firas den 7 juni i Folkets Park och därefter en enkel lunch. Och så blev det.

Under krigsslutet i Europa blev många svenska män inkallade till förstärkt försvar och många l var därför utkallade litet då ocl Södra skolan blev intagen om bart efter krigsslutet som int för sårade soldater, de flesta männ. Den skolan hade skolklass många skilda håll inom staden. egen kassa gick många chokladı till norska soldater.

På 1930-talet skedde en stor ändring i staden. Området söde Oppundavägen, som legat nı orört, blev föremål för stadsplane Det blev gator med namn efter landskap – Västgötagatan, Östgö tan, Bohusgatan, Sörmlandsgatan lagatan m.fl. Där på Dalagatan nr 15, 19 och 23 bosatte sig lär

Wetter, Ferm och Mannervik och deras familjer, även rektor Åkesson, Tjäder och Bendrik kom också dit. Gatan var nästan ensidigt bebyggd, då den västra delen låg mot Skogsborgs idrottsplats. Idrottsplatsen var skyddad genom ett högt plank, som gick runt själva planen. Familjerna kom närmare varandra och hade ett mycket gott förhållande och barnen umgicks flitigt. Gustaf och Millis Wetter hade tre barn, Johan f. 1927, Jan f. 1928 och Maria f. 1936. Ferms hade också tre barn, Ragnhild f. 1935, Gunilla f. 1938 och Viveka f. 1939 och Mannerviks två barn, Svante f. 1932 och Ingrid f. 1935.

I "Sörmländska låtar" finns 611 låtar upptagna. Många försedda med kommentarer av skilda slag. Det är polkor, polskor, polketter, valser, marscher, mazurkor, schottisar, gånglåtar, hambo-polskor, hambo och kadriljer. Det finns gesällvisor, Staffansvisor, beväringsvisor, midsommarvisor och Trettondagsvisor. Det fanns Björkviks blåbandsmarsch, Sköldingemarschen och Tegnebolslåten och en utställningsvisa från utställningen i Stockholm år 1897. Det fanns tre kvinnliga spelmän eller mest vissångerskor omnämnda, varav Edit Söderberg var den mest kända. Hon kallade sig för "Kattrinä i Klövhälla" - ett namn som kom till av en slump.

Den 15.2.1961 står det att Katrineholm spelar för USA. Det är Katrineholms Spelmän som har gjort musik för Amerika. Det är en bandinspelning med ett knippe låtar, som har speciell anknytning till den legendariske spelmannen August Widmark från Vingåker. Bandet har sänts till katrineholmsättlingen Axel Carlsson i Chicago.

De flesta spelmän och musikanter i "Sörmländska låtar" är för mig okända, men jag har känt en av dem. Det är Abel Valfrid Andersson, jordbrukare vid Öster-Djulö. Han spelade aldrig, men han sjöng och diktade. En dikt, som han diktat och kommenterat lyder:

Hör du gamla farbror göken
säg vad sjunger du väl för.
Är det någon gökefröken
SOM NU DIN STÄMMA HÖR:
Eller är det väl din maka
som du sjöng för ren ifjol.
Hon vill ej din sång försaka,
ty hon hörde, när du gol.

En annan sång, en julpsalm, lydde så här:

Julens klockor härligt ringa
över hav och land och stad.
De ett härligt budskap bringa
född är Jesus, min själ var glad.
Himlabarn, du glädje bjuder
åt en värld så hård och kall,
Änglaskarans lovsång ljuder
än idag över världen all.

Den här sången fick han uppslag till när han gick och plöjde på åkern, efter att ha lidit efter en olycka:

Det sjunger i skyn,
det sjunger i byn,
det sjunger så vackert i skogen.
Var gryende dag, till Herrens
behag
vid lovsång jag vill vara trogen.
O, härliga lott, o ljuvliga lott,
en medlem av Gudsriket vorden.
O, härliga lott, o ljuvliga lott,
en försmak av himlen på jorden.

Abel dog år 1965, 96 år gammal.

En kopia av sina 610 folkmusikuppteckningar överlämnas till Katrineholms stad. Där säger Gustaf om sina medarbetare, att det är bl.a. sina två duktiga hjälpare, f.d. militärmusikern Nils Fält och fru Carola Benson, som noggrant och ambitiöst vinnlagt sig om att tyda hans text och uppteckningar. Till detta har fru Benson svarat – vid en fest för några av sina vänner – att det är Gustafs förtjänst att lägga så stor del av hans lediga tid för ett så värdefullt uppdrag och föra det vidare till kommande släkten. Ett stort arbete, som han skall ha äran för.

Gustaf ställde gärna upp och spelade, när några av hans vänner fyllde å
är det fröken Märta Carlsson, som på sin 75-årsdag får besök av vännen
och hans fru Millis och några andra vänner. Märta i mörka glasögon till hö
bilden och nedanför sitter Carola Benson.

Detta ingår i hans förord till teckningarna, daterat i februari då hans "Sörmländska låtar" m härlig bild på spelmanslaget ko

"Hör du något gott med
skall mödan fara, det goda var

Denna vers av Havamal på v i en trappa till Wetters arbetsru tjäna som omslag till det med m möda hopknåpade upptagning spelmansförbundet nu får ta em sitt arkiv den 21.2.1959.

Gustaf Wetter kontrollerar sina uppteckningar efter Rickard Larsson. Foto 1959.

Gustaf Wetter var Södermanlands Spelmansförbunds ordförande i trettiotalet år. På bilden överlämnar Gustaf sina samlade Uppteckningaar till förbundets nye ordförande Arne Blomberg, Södertälje. I mitten fru Millis Wetter.